

Is Veldzicht het voorland

Robert M. heeft behalve 18 jaar cel ook tbs opgelegd gekregen. Wat hangt hem boven het hoofd? Op bezoek bij de zedendelinquenten op de longstayafdeling van tbs-kliniek Veldzicht in Balkbrug, Overijssel.

Om de tbs-kliniek liggen twee hekken en een brede gracht. Remco (40) keek er in het begin vaak naar. Maar door de jaren heen slijt dat, zegt hij. „Die hekken zeggen me niets meer.”

Remco heeft al 15 jaar tbs wegens diefstal en bedreiging en woont 12 jaar in Veldzicht. Hij staat in de tuin bij de volière. „Ik heb mijn eindbestemming gevonden. Ik verzorg mijn vogeltjes en kuikens en bouw hier aan mijn modeltreinen. Ik wil de maatschappij niet meer in. Waar moet ik heen? Buiten is de boze wereld. Daar is zo veel criminaliteit.” Hier kan hij zijn gang gaan en heeft hij rust gevonden. „Ik ben behandelingsmoe. Ik wil dat niet meer.” Hij laat zijn zelfgebouwde modeltreinstation in de huiskamer zien. Hij heeft dit station samen met Henk - een andere longstayer - gebouwd.

Henk (48), zedendelinquent, heeft nog een andere hobby. Hij is in de stallen op de tuinderij verderop te vinden, waar hij bijna elke dag bij zijn lievelingspaard Glamour is. Hij rijdt al sinds zijn vierde, vroeger bij de buurman in zijn dorp. „Al moest mijn moeder niets van paarden hebben,” zegt hij, terwijl hij Coco zadelt. „Een paard accepteert je zoals je bent. Hij beduvelt je ook niet.”

Coco is vandaag niet zo gewillig en wil niet meewerken. „Je moet hem aanpakken als het nodig is en corrigerend optreden,” zegt Henk. Ger Boersma, de arbeidstherapeut op de tuinderij, laat hem rustig begaan. Dan is het zover. Henk klimt handig in het zadel en rijdt rondjes in de bak.

Het verzorgen en het rijden op paarden is belangrijk voor patiënten, zegt Boersma. Een paard geeft ze vertrouwen en een gevoel van vrijheid. „Eén van mijn patiënten woont hier al 20 jaar. Hij werd naar de tuinderij begeleid door vier of vijf mensen en mocht daarna zelfstandig tussen de bomen rijden. Hij vond het geweldig. Het was één van de gelukkigste momenten in zijn leven, zei hij.”

Boersma begrijpt dat goed. „Het zijn vaak kwetsbare mensen, die verwaarloosd, seksu-

eel misbruikt of zwakbegaafd zijn. Er wordt geregeld voor deze mannen gedacht. Hier in de stal krijgen ze een verantwoordelijkheid voor een dier of product. Ze ervaren hier ook vrijheid. Ik leer ze paardrijden, paarden verzorgen. Die dieren houden hun een spiegel voor.”

Boersma laat de hokken van de konijnen, kuikens en jonge geitjes zien. Eén van de mannen heeft de verblijven vanochtend extra schoongemaakt, zodat ze er pico bello uitzien. „Mooi toch. Het is belangrijk deze mannen complimenten te geven. Die horen ze niet vaak. Ze hebben van kinds af aan gehoord dat ze alles fout doen.”

Even verderop drinken twee mannen een

Harm, 33 jaar in Veldzicht

‘Ik weet niet of ik nog wel naar buiten wil’

kop chocolademelk in de kassen. Vaste prik. „Om de tijd door te komen,” zegt één van hen. Hij zit al 13 jaar op de longstayafdeling. Zijn maatje knikt. „Ik loop soms rondjes om het sportveld.” Hij probeert er maar het beste van te maken, al lukt dat niet elke dag.

MINIMAATSCHAPPIJ

De tbs-kliniek Veldzicht - 44 hectare groot - is een minimaatschappij met een winkeltje, kapper, bibliotheek, sportveld en verschillende werkplaatsen, zoals de metaal- en houtbewerking, de tuinderij en de assembleer-afdeling. Op de laatste afdeling maken tbs'ers pakketjes: ze stoppen een afwasborstel, schuurspons, afwastablet, vaatdoekje en een doosje lucifers in zakjes. De zakjes zijn voor gasten van een vakantiepark.

Eén van de patiënten maakt een grapje. De andere mannen, onder wie de 50-jarige Harm, lachen. Arbeidstherapeut Kirsten

Bouwhuis lacht hard mee. „Er heerst een leuke sfeer hier, zo met zijn achten. Werken is een zinvolle dagbesteding. Het is ook goed voor de toekomst van een patiënt,” zegt ze. Harm knikt: „Mensen hebben een ritme nodig.” Een vrouw komt er even bij staan. Zij woont nu een jaar op Veldzicht. „Ik zie tbs als een kans, niet als een straf. Ik wil van mezelf leren houden, zodat ik ook van anderen kan houden.”

VRIJ DEFINITIEF

Harm daarentegen zit er al een stuk langer, 33 jaar. Hij ziet inmiddels in dat er geen weg naar buiten meer is. „Ik heb me de eerste 20 jaar heftig verzet tegen een behandeling om beter te worden. Aan mijn lijf geen polonaise. Daarna zei de behandelaar dat hij er geen heil meer in zag.” Hoe dat voelde? „Bitter,” zegt Harm.

De meeste longstayers wonen er al minstens een jaar of tien. Harm: „Een longstay is vrij definitief. Sommigen blijven hier tot hun dood. Er zijn hier heel wat lijkwagens het terrein op gereden.” Hij woont net als Henk en Remco in het ronde gebouw, dat De Knipooog wordt genoemd. Twee derde van de mannen is daar zedendelinquent. Zo ook Harm. Over zijn delict wil hij niet praten. Wel wil hij vertellen hoe het is om zo lang in een tbs-kliniek te wonen. En hoe je je leven er draaglijk kunt maken. „Je leven is niet over als je hier zit. Je werkt, je hebt hobby's. Je probeert er niet aan te denken dat je er zo lang zit. Maar je hebt wel de hoop dat ze ooit zeggen: ‘Het is welletjes geweest.’”

Iedereen heeft een laatste strohalm, zegt hij. „Het is geen obsessie voor me, maar ik ben er wel dagelijks mee bezig. Als ik elke keer hoor dat mijn tbs weer wordt verlengd, schuif ik die hoop weer vooruit. Dat kost veel energie. Ik vind zelf dat ik er allang uit had moeten. Sinds mijn achtste zit ik in het justitiële circuit. Ik herinner me niet eens meer hoe ik buiten leefde. Triest.”

Destijds, 33 jaar terug, maakte hij een rekenaarsmetje. Of een celstraf van 8 jaar, die hij voor zijn delict kon krijgen, of tbs. „In mijn tijd was tbs een vluchtclausule. Na 3 of

Een kamer op de langverblijfafdeling in Veldzicht. Op de grote foto het statige gebouw waarin de kliniek huist.

4 jaar stond je weer buiten. Dus ik ging daar voor.”

Maar dat liep anders. „Ik ging weer in de fout. Daar schrok men van. ‘Het is voor jou einde oefening,’ zeiden ze toen. Ik kreeg daarop 10 jaar tbs. En het is elke keer verlengd.”

Hoe hij zich verzette tegen een behandeling? „Ik sloot me af voor vrijheden die je kunt verdienen en bouwde een muur om me heen. Ik liet geen emoties meer zien. Wie het langst volhoudt, wint, dacht ik toen. Wie heeft gewonnen?” Hij lacht hard. „Dat was de kliniek.”

En nu vraagt hij zich af of hij nog wel naar buiten wil. Het is dubbel. „Ik wil wel mijn autonomie vergroten, zodat ik niet meer simpelweg hoeft te vragen of ze een deur voor me openen. Ik weet dat ik niet terugval in oud gedrag.”

VALKUILEN

Harm kent zijn valkuilen. „Ik wil ook niet dat ze met een vinger naar me wijzen, van zie je wel, we hebben toch gelijk gehad. Maar aan de andere kant weet ik ook niet of ik weg wil.

van Robert M.?

TBS-PATIËNT: LONGSTAY IS VRIJ DEFINITIEF. SOMMIGEN BLIJVEN HIER TOT HUN DOOD

Patiënt Henk in de tuin (onder) en met paard Coco (boven). 'Een paard acceptaert je zoals je bent.' FOTO'S MARC DRIESSEN

Je bouwt hier een band op met hulpverleners en andere patiënten."

Aan het woord patiënt stoort hij zich niet. „Dat betekent dat je beter kunt worden. Als je spreekt van bewoners, klinkt dat zo definitief."

Het leven in de tbs-kliniek geeft hij een 5,5. Net geen voldoende, zegt hij. Uit de kleine dingen haalt hij nog zijn geneugten. „Een dolletje maken of even je verhaal kwijt kunnen bij anderen." Ook bezoek hoort daarbij. Zijn kleuterjuf bezoekt hem één of twee keer per jaar. Ze praten over de dagelijkse beslommeringen tot aan de herinneringen aan de kleuterschool. Ook familie bezoekt hem. „Al lopen we bij elkaar de deur niet plat."

In de grote woonkamer zijn verschillende zitjes. Een tafel is in beslag genomen door een grote puzzel. Aan de muur hangen schema's van het EK voetbal. De data waarop Nederland speelt, zijn met oranje onderstreept. De deuren van de kamers staan open. Op elke deur staat de voornaam van de patiënt. Op deze longstay-afdeling woont ook Brad. Het is niet zijn eigen naam. Maar hij wil graag Brad genoemd worden, naar de film-

ster Brad Pitt, zijn lievelingsacteur.

Brad (57) laat zijn kamer zien. Die is niet veel groter dan een doorsnee-gevangeniscel. Er staan een bed, televisie, stoel en tafel. Aan de wand hangen twee spijkerbroeken keurig op een kledinghanger. Verder familiekiekjes, zelfgemaakte tekeningen en een ansichtkaart met blote billen van een dame. In de hoek staat een gitaar.

Brad zit al 26 jaar in de tbs. In het begin was hij depressief. Zijn leven was als een hoge golf met pieken en dalen. Nu is de golf afgevlakt, zegt hij. „Ik kijk naar de luxe die ik heb. Elke dag te eten en drinken. Er zijn ook hulpverleners die je steunen." Maar toch wil hij hier niet blijven. Hij wil graag naar een afdeling met meer vrijheden. Een afdeling waar hij wellicht met onbegeleid verlof zou kunnen.

CODE

Of hij schrok toen hij in 1986 tbs kreeg? „Nee, helemaal niet. Ik schrok van de gevangenis, de Koepel in Arnhem. Al die sleutels, al die herrie. Ik dacht: ik rust wel lekker uit op de tbs. Tbs was toen beter dan een gevangenisstraf. Maar ik kwam hier wel op de koffie. Al die therapieën vroeger, dat was niet niks."

Brad werkt in de schoonmaak en komt op verschillende afdelingen. Bang voor andere patiënten is hij maar een paar keer geweest. „Niemand zit hier voor niks. Maar het zijn wel allemaal mensen. Dat gevaarlijke valt wel mee. Als mensen hard schreeuwen, word ik wel eens bang, maar dan loop ik weg."

De patiënten weten vaak niet van elkaar waarom ze er zitten. Er bestaat een soort code om dat niet zomaar te vragen. „Je kunt beter niet weten wat iemand heeft gedaan. Soms vertel ik het aan iemand, als ik die vrouw. Ik ga niet oordelen over mensen. Ik ga het iemand niet voor de voeten gooien als hij kinderen heeft misbruikt. Het is een ziekte die nooit meer overgaat. Je accepteert

iemand. Iemand kan hier juist opknappen."

Patiënten zijn niet verplicht hun delicten met elkaar te delen, zegt psycholoog Samui Winterwerp. „Veel mensen houden het voor zich. Vooral zedendelinquenten, want zij worden minder goed geaccepteerd. Al zijn ze hier wel veilig, veiliger dan in een gevangenis."

In het andere gebouw van de longstay zitten tbs'ers die verzorging nodig hebben, zoals Anneke. Ze heeft borderline en zit in een rolstoel omdat ze onlangs een hersenbloeding heeft gehad. In haar kamer staat een hoog bed, waarop een smurfenkussen ligt. Een cadeautje van haar man, eveneens een tbs'er, met wie ze enkele jaren geleden is getrouwd. Aan de wand hangt een foto van Anneke met haar bruidegom. Haar man woont verderop in Veldzicht. Hij komt vaak bij haar op bezoek.

Naast Anneke woont een oudere man. Hij kijkt televisie in zijn kamer en moppert dat de zender verkeerd staat. Hij moet weinig van het klassieke concert hebben. Psychia-

Brad, 26 jaar in Veldzicht

‘Je kunt beter niet weten wat iemand heeft gedaan’

trisch verpleegkundige Greetje Drenthen zet een zender met tekenfilms op.

De man heeft twee kamers. „Hij bevuilt zijn kamer. We houden steeds één kamer schoon," zegt Drenthen.

De patiënten mogen bezoek ontvangen. Kinderen zijn echter niet welkom op de afdeling zelf, zij moeten naar een speciale bezoekerimte in de kliniek. „Omdat er mensen met pedofiele gevoelens zitten. Anderen vloeken heel erg. Daar willen we kinderen tegen beschermen."

Niet iedere longstayer woont in een groep. Aan de andere kant van het sportveld staan zes HAT-woninkjes - HAT staat voor Huisvesting Alleenstaanden of Tweepersoons-huishoudens. Het zijn eenpersoonskamers met tuintjes. Het tuintje van een 78-jarige longstayer, de oudste tbs'er van Veldzicht, staat vol bloemen. De man wil zijn woning van binnen wel even laten zien. Er staan een bed en een tafel met stoelen en er is een keukentje met een elektrisch plaatje. De man is dik tevreden met zijn eigen stekje. Nee, hij wil er beslist niet weg. „Dat gaat niet gebeuren hoor. Ik heb hier mijn huis."

‘GA VECHTEN’

Harm en Brad zitten 's middags vaak in de huiskamer in hun gebouw De Knipoog, schuin tegenover de HAT-huisjes. De oudgedienden hebben voor nieuwe tbs'ers nog wel wat tips. Harm: „Ga vechten tegen dit systeem. Het is gebaseerd op dwang en achterhaald." Maar, voegt Harm toe, zorg er ook voor dat je bezig blijft. „Houd feeling met de maatschappij. Lees kranten, kijk journaals en blijf op de hoogte van het nieuws. Mensen stompen hier gauw af en dat moet je voorkomen."

Brad: „Neem de juiste therapie en werk mee. Doe niet aan toneelspel, want dat hebben ze door en dat kan ook een hoop tijd schelen. Zorg dat je overdag bezig bent als timmerman, tuinier, metaalbewerker of boer. Ga niet de hele dag op bed liggen. Blijf jezelf."

En tegen pedo's zegt Brad: „Pedofilie is een ziekte. Eentje die nooit meer overgaat. Maar iedereen heeft wel iets goeds. En hier hebben pedofielen tenminste nog een leven."

Harm wil nog één ding kwijt. „Velen zien tbs'ers als onmens, maar tbs'ers zijn mensen zoals ze buiten zijn. Het zijn geen monsters. Het zijn mensen die iets verschrikkelijks hebben gedaan, maar die niet verschrikkelijk zijn."

De namen van de patiënten zijn gefingeerd.